

LÆS STARTEN AF:

Større end engle

KAPITEL 1

*Vi gi'r kun mordets lære fra os;
når den er lært,
så vender den tilbage og rammer ophavsmanden.*

Shakespeare, *Macbeth*

Hundene begynder at gø samtidig med at den 10-årige Guy braser ind ad køkkendøren. „Tyskerne!“

Blodet viger fra min veninde Klaras kinder, hun bliver ligbleg. Jeg har det som om jeg ikke kan trække vejret.

Madame Debard tøver ikke. „Denne vej,“ siger hun, og tager Klara og mig med hen til siden af huset. Alt hvad jeg kan se er en brændestabel. „Hjælp mig, Guy,“ befaler hun.

Større end engle

De trækker brændestablen væk fra huset, og jeg opdager at den er blevet surret sammen og udhulet. Hun giver tegn til os om at vi skal sætte os på hug op ad muren. Det gør vi. Madame Debard og hendes søn Guy skubber brændestablen tilbage på plads. Alt bliver mørkt. Mit hjerte hamrer vildt. Jeg kan mærke den kolde sved. Jeg kan høre Klaras åndedrag i panikagtige stød. Vi tør ikke sige noget. Hundenes gøen bliver højere og højere. Tyskerne er kommet for at lede efter os.

Hvis vi bliver pågrebet, bliver de bønder der skjuler os måske dræbt på stedet. Og vi bliver også dræbt. Måske nu, måske senere. Jeg forsøger at trække vejret langsommere. Jeg kan da ikke dø nu! Jeg lovede mor at jeg ikke ville. Hun fik mig altid til at love alt muligt. Jeg tror, at efter far døde dengang jeg var otte år, var det den eneste måde hun kunne holde mig væk fra farer på.

„Lov mig, Anni,“ (hvor mange gange havde jeg ikke bedt hende om at kalde mig Anna, men hun brugte altid det barnagtige kælenavn i stedet). Lov mig dit og dat, plejede mor at sige, og det var altid *lige* før jeg var ved at gøre noget som jeg *så* gerne ville.

Det var lige præcis hvad hun sagde da hele dette mareridt begyndte. Det var i oktober 1940. Jeg var lige fyldt 15 i august. Vi boede i Mannheim i Tyskland. Jeg havde været

Større end engle

i byen for at købe vores lillebitte ration brød, og da jeg kom hjem, stod mor i døren til vores lejlighed. „Lov mig,“ sagde hun som sædvanlig, „du siger ikke noget som helst til dem. Lov det. Og ingen næsvise kommentarer. Du behøver ikke bevise dit mod over for nogen.“

„Hvad snakker du om?“

„Gestapo. De er i lejligheden.“

„Det lover jeg.“ Jeg blev så tør i munden at jeg dårligt nok kunne få ordene frem.

Hun tog min hånd og førte mig ind i lejligheden. Det var en lille lejlighed, kun tre værelser, men der var seks mænd inde i den. Seks! Fire af dem var fra Gestapo, det frygtede hemmelige statspoliti. De to andre var fra det lokale politi.

„Vi bliver nødt til at pakke,“ sagde mor. „Hjælp mormor.“ Mormor boede sammen med os, ligesom mors søster, Mina. „Moster Mina og jeg ordner vores tøj og maden.“ Hun standsede. „Vi skal af sted.“

Hun må have set raseriet i mit blik. Hun løftede pegefingeren. „Du lovede,“ sagde hun.

Hun havde ikke behøvet mit løfte. Min hjerne var helt tom. Jeg prøvede at komme i tanker om et bidende citat fra en af klassikerne, noget raffineret og dog knivskarpt at sige, men jeg kunne bare tænke at vi var ved at blive sendt væk fra det eneste hjem som jeg kendte til.

Større end engle

„Er det bare os?“ hviskede jeg til mor. Måske havde de opdaget moster Minas hemmelige arbejde – det syarbejde hun udførte for kunder, selv om jøder ikke havde lov til at arbejde. Måske var det grunden til at vi nu blev arresteret.

„Nej,“ sagde mor, „det er alle jøder.“

„Skynd jer,“ snerrede en af Gestapomændene.

Tak, kære Gud, sagde jeg til mig selv, fordi du har hjulpet Ilse og Max med at komme væk. Ilse er min storesøster og Max er min storebror. Mormor havde gode forbindelser til hr. Friedler, som var en af Badens regionsministre, og han havde skaffet dem udrejsetilladelser. Ilse er i England, og Max er i Amerika. Jeg havde selv fået tilladelse. Men lige før jeg skulle til at rejse til England, brød krigen ud, og det var så det. Jeg fik ikke lov til at rejse.

Skønt ingen har fortalt mig det rent ud, er jeg næsten helt sikker på at mormors indflydelse er så stor, fordi hr. Friedler er mors *rigtige* far. Selvfølgelig har de alle sammen prøvet at skjule det, men jeg er ekspert i at lytte sent om natten, når de tror at jeg sover. Efter det jeg har kunnet opsnappe, giftede mormor sig først med morfar efter at mor var født, og så fik de Mina. Mormor havde optrådt ved teatret og havde haft en affære med denne betydningsfulde politiker, hr. Friedler.

Det er faktisk derfor mor ikke vil lade mig gå til scenen.

Større end engle

„Det vil jeg ikke have. Det som din mormor var ude for, skal ikke ske for dig,“ sagde hun tit. „Det er ikke noget liv for en pæn pige.“ Og derfor var jeg nødt til at snige mig hen til teatret i stedet for at fortælle hende sandheden. Hun tvang mig til mit hemmelighedskræmmeri.

Men en ting er at snige sig rundt, når man selv vælger at gøre det. At gemme sig i en brændestabel af frygt for sit liv er noget helt andet. Jeg bemærker nu at her ikke er helt så mørkt som jeg først troede. Der må komme ganske lidt lys ind ad sprækkerne mellem brændestykkerne, og nu kan jeg trække vejret helt let, så luften må også kunne trænge ind. Hvor længe mon vi skal være her, tænker jeg ved mig selv. Nazisterne ville måske lede i timevis. De kunne endda blive på gården hele dagen og vente på at vi ville give lyd fra os, og på den måde angive os selv, eller vente på at bønderne ville bryde sammen og melde os til dem.

Jeg bliver nødt til at være helt stille, og det gør Klara også. Jeg kan mærke at hun ryster. „Tænk på noget, bare et eller andet. Du skal være optaget af noget,“ hvisker jeg helt hende ved hendes øre. Jeg prøver at komme i tanker om noget for at hjælpe hende. „Lad som om du fortæller dine børn hvad der skete dig under krigen. Forestil dig at det alt sammen er overstået, at du er gift og at du fortæller det til dine børn.“ Hun knuger min hånd og nikker. Hun

Større end engle

sukker dybt. Hvis vi kunne tale rigtigt, kunne vi fortælle det til hinanden, men den risiko kan vi ikke løbe. Måske skulle jeg også selv tænke frem. Jeg vil prøve at huske det hele. Det vil optage mine tanker, så jeg ikke vil begynde at forestille mig hvad de vil gøre hvis de fanger os. Måske kunne jeg endda, hvis jeg kan huske det hele, lave et teaterstykke ud af det når det er forbi.

Selvfølge vil ingen tro på at det kunne ske på den måde, så når stykket er slut, vil jeg springe frem på scenen foran tæppet og erklære: „Alt dette er virkelig sket. Og fuldstændig på den måde.“ Publikum vil gispe. „Nej, nej, det kan ikke være rigtigt,“ vil de sige, forhåbentlig i Amerika hvor jeg bor til den tid. „Jo, det var fuldkommen på den måde,“ vil jeg så sige.

Nu må jeg begynde med begyndelsen.

Den dag Gestapo kom efter os, hjalp jeg mormor med at pakke før jeg pakkede mine egne sager. Hun var 87 år gammel og meget skrøbelig, men dog ikke så skrøbelig, at hun ikke gik hen til en af Gestapomændene og bad om at få lov til at tale med minister Friedler. Vagten lo ad hende. „Hvorfor skulle en tysk minister besudle sig selv ved at tale med en jøde?“ spurgte han. Han så på hende med sådan en væmmelse, som om hun var en slags rotte, slet ikke noget men-

Større end engle

neske. I det øjeblik forstod jeg hvor slem faren var, for når man ikke mere er et menneske, kan de gøre en alt muligt. Alt muligt. Og uden at føle sig dårlig tilpas af det. Jeg ville ikke føle at jeg gjorde noget forkert ved at slå en rotte ihjel, grim, modbydelig og fyldt med bakterier. Jeg ville synes at jeg gjorde det rigtige.

„Mormor,“ sagde jeg, „kom og sig hvad jeg helst skal pakke. Jeg trak hende blidt væk fra Gestapomanden og fik hende anbragt på hendes seng. Så prøvede jeg at holde hende beskæftiget med at tænke over de ting der skulle pakkes. Hun virkede som om hun ikke ville koncentrere sig. Hun var i en slags choktilstand over at blive tiltalt på den måde af en nazist, og det var som om hun ikke kunne komme ud over det, som om han havde knust et eller andet i hende.

Mor kom ind i værelset. „En af politibetjentene,“ sagde hun, „har tilbudt at tage hen til hospitalet for at se efter om mormor kan komme derhen i stedet for at tage med toget. Det giver os lidt ekstra tid til at pakke, fordi de ikke kan jage os ud før han kommer tilbage. Anni, jeg har sat nogle krystalglas på spisebordet. Jeg lovede fru Koch overfor at hun kunne få dem hvis vi blev sendt væk. Vil du gå over med dem til hende?“

Jeg skyndte mig ind i det andet værelse, tog æsken fra bordet og gik ud. Mændene prøvede ikke at stoppe mig.

Større end engle

Det faldt mig ind at jeg bare kunne løbe væk og gemme mig et sted. Men hvor? Nå, men mor og mormor havde også brug for mig.

Jeg behøvede ikke engang at banke på fru Kochs dør. Hun havde tydeligt nok set ud mellem sine gardiner, for hun åbnede døren så snart jeg kom derhen. „Kom ind, kom ind.“ Hun så krystalglassene og fik tårer i øjnene. „Sig tak til din mor. Sig til hende ... Jeg er ked af det.“ Jeg satte æsken på gulvet.

„Anna,“ sagde hun. „Jeg talte med min mand her til morgen. Jeg kan ikke fortælle dig hvordan, men det er lykkedes ham at finde ud af hvor I skal hen.“

„Hvor,“ spurgte jeg. Jeg frygtede at høre navnet på en af koncentrationslejrene.

„Til Sydfrankrig.“

„Sydfrankrig,“ gentog jeg. „Er det en spøg?“

„Nej, slet ikke, han er helt sikker på at hans information er korrekt.“

Jeg lyste op. „Nå, så er det ikke så slemt, er det?“ spurgte jeg.

„Det lyder ikke alt for slemt,“ sagde hun, men hun virkede ikke overbevist.

Jeg sagde farvel og vendte tilbage til lejligheden. Sydfrankrig. Nice. Cannes. Jamen! Vi kunne slå os ned i det milde

Større end engle

klima, og vi kunne få arbejde. Det måtte komme til at gå bedre. Her i Mannheim havde vi ikke lov til at gøre noget som helst, vi måtte ikke gå i biografen eller teatret (selv om jeg sneg mig ind alligevel) og ingen svømning. Mors lille forretning med sytilbehør var taget fra hende for flere år siden og givet til en tysker som ikke var jøde. Men i Frankrig ville jeg kunne gå i teatret igen! Måske kunne moster Mina få sit gamle job tilbage som kostumesyerske for teatret. Og mor ville kunne arbejde i alle slags forretninger. Jeg løb ind i lejligheden og begyndte at pakke. Jeg glædede mig til at tage af sted. Jeg havde ikke mere nogen ikke-jødiske venner. De havde alle sammen droppet mig for flere år siden. Nogle af dem fordi deres forældre syntes at det var for farligt for dem at holde fast ved en jødisk ven. Andre fordi de begyndte at betragte alle jøder som modbydelige. Så de vendte mig ryggen når de så mig komme. Alle mine jødiske venner ville nok blive deporteret nu.

„Tag mit ligtøj, tag mit ligtøj.“ Mormor pegede på det skab hvor hun havde sit begravelsesudstyr. Hun havde selv købt det da hun fyldte 80. Hun var en praktisk kvinde og havde ønsket selv at vælge det ligtøj hun skulle begraves i. Men hun så nu aldrig ud som om hun havde til hensigt at dø.

Jeg holdt pause et øjeblik og kiggede efter i hendes kuffert.

Større end engle

„Nej, mormor,“ sagde jeg, „der er ikke plads. Varme swea-
tere, strømper og nederdele er vigtigere.“ Hun sagde mig
ikke ligefrem imod. Hun blev bare ved med at gentage sig
selv som om hun ikke havde hørt mig. Mormor var selvføl-
gelig blevet gammel, men hun havde altid været åndsfrisk.
Jeg kunne ikke lide at høre hende mumle for sig selv på den
måde, men jeg havde ikke tid til at standse og tage mig af
det på det tidspunkt. Jeg tog en masse varmt tøj, men også
nogle kønne silkebluser og lette nederdele, for det kunne
blive meget lunt i Sydfrankrig. Og jeg pakkede den smukke
lædermappe, som moster Mina havde købt til mig da jeg
fyldte 15 i august. Det var en blød aflang lædermappe som
kunne lukkes for oven med en lynlås. Den lå fladt i kuffer-
ten og fyldte næsten ingenting – og jeg ville sikkert få brug
for den til mit arbejde.

Politibetjenten vendte tilbage og sagde at mormor ikke
ville få lov til at komme på hospitalet. *Svin*, tænkte jeg. *At
tvinge en gammel kone ud af hendes hjem og ud på sådan en
lang rejse.* Senere fortalte mor mig at betjenten hele tiden
havde vidst at de ville sige nej. Han var bare taget hen til
hospitalet, så vi havde mere tid til at pakke. Han prøvede at
hjælpe i al beskedenhed på sin egen måde, tænkte jeg.

Derefter havde vi kun få minutter til at lukke vores kuf-
ferter. Nogle af Gestapofolkene skreg ad os at vi skulle

Større end engle

skynde os. En af dem lagde nogle dokumenter på spisebordet og beordrede mor og moster Mina til at skrive under.

„Hvad går det ud på?“ spurgte moster Mina.

„Det er en kontrakt der overdrager jeres lejlighed og alt hvad der er i den til regeringen.“

„Det vil jeg ikke,“ udbrød moster Mina.

„Så kan de gå hen til perron 6, når vi kommer til banegården. München. Derefter Dachau.“

Vi vidste alle sammen besked med Dachau. Det var en koncentrationslejr. Moster Mina skrev under.

Vi skulle bære vores tasker ned ad trapperne og på en eller anden måde også få mormor ned. Seks mænd og ikke én af dem hjalp os. Jeg havde min kuffert i den ene hånd og lagde den anden arm om ryggen på mormor. Det gjorde mor også. Moster Mina bar mormors kuffert. Da vi vandlede ned ad trapperne, besluttede jeg at jeg ikke ville lade de nazister bilde sig ind at de havde skræmt os. De kunne ikke knuse *min* ånd. Så jeg fortalte med høj stemme mor, moster Mina og mormor en vits, som jeg havde hørt i kabineten ugen før.

„*En kvinde kommer ind hos en dameskrædder,*“ sagde jeg. Mor stirrede på mig for at få mig til at tie stille, men jeg lod som om jeg ikke så det. „*Kvinden,*“ fortsatte jeg, „*har noget udsøgt stof med og beder krædderen om at sy sig en kjole. Skræd-*

Større end engle

deren påtager sig bestillingen. Hun vender tilbage efter en uge for at hente kjolen, men den er ikke færdig. Hun vender tilbage to uger senere, men kjolen er stadig ikke færdig. Efter seks uger er kjolen færdig. Hun prøver den. Den er perfekt. Hun ligner en dronning i den! Alligevel, da det øjeblik kommer hvor hun skal betale, kan hun ikke lade være med at komme med en lille spydighed.

'De ved nok,' siger hun til kjoleskrædderen, 'Gud skabte verden på seks dage. Og De brugte seks uger til at lave én kjole.'

'Det er sandt,' siger skrædderen, 'men se på denne kjole, og se så på verden!'“

Der undslap moster Mina en nervøs fnisen. Den betjent der var taget hen på hospitalet for mormors skyld lo højt, så kiggede han rundt, som om han kunne komme i vanskeligheder. De andre lod som om de ikke havde hørt mig. Men jeg ved at de havde. De kunne ikke lukke munden på *mig*.

Da vi kom ud på gaden, så vi andre familier bære kufferter og gå forbi os i retning af banegården. Jeg genkendte straks min veninde Esthers familie, alle de små børn hun altid passede; de græd, de var forskrækkede, da deres forældre skyndte sig af sted med dem. Vi havde ikke tid til at tale med hinanden. Vagterne hylede og skreg. „Schnell, schnell, skynd jer, skynd jer.“ En lastbil stod parkeret foran vores hus, og der var allerede folk oppe i den. En Gestapovagt

Større end engle

gjorde tegn til os om at komme op. Ladet var slået ned bagpå, men der var ingen trappe at komme op ad og mormor kunne selvfølgelig ikke klatre op, og vi var ikke stærke nok til at løfte hende. Ingen af mændene ville hjælpe os. Nogle naboer kom ud af deres huse for at kigge. Og de lo. De syntes det var sjovt at vi ikke kunne få hende op på ladet. Sjovt! Til sidst gav den betjent der havde leet ad min vits, hende et lille puf, og hun var oppe. Så kørte de os væk fra vores hjem under træernes gule oktoberløv, mens solen skinnede ned som om der ikke var noget galt i hele verden, og jeg smilede til min mor og min moster og mormor og fortalte dem at alt ville blive bedre i Sydfrankrig. Og det skønt noget inden i mig ikke kunne tro at de virkelig ville sende os væk, selv efter alt hvad de havde gjort mod jøderne.

„Pak mit ligtøj,“ blev mormor ved med at gentage. „Pak mit ligtøj.“

KAPITEL 2

*Jeg kunne ellers gi' dig en fortælling,
hvis mindste ord nok flænsede din sjæl
og frøs dit unge blod, fik dine øjne til
som to stjerner, revet løs fra himlen,
at springe ud ...*

Shakespeare, *Hamlet*

Jeg sad i toget og prøvede at komme i tanker om en god vits. Noget at opmuntre med mens vi kørte ud fra banegården i en gammel fransk personvogn med hårde træsæder og snavsede vinduer.

Karl, en af stjernerne i kabareten havde fortalt en hel ræk-

Større end engle

ke lægevitser forleden dag på scenen, og jeg havde lært dem alle sammen udenad. „’Doktor,’ jamrede Heinrich,’ jeg tror at jeg er ved at miste min forstand!’“ begyndte jeg.

Mor rystede på hovedet.

„Fortæl videre,“ sagde moster Mina opmuntrende.

Jeg fortsatte.

„’Se det fra den lyse side,’ svarede lægen. ’De kommer i det mindste ikke til at savne den.’“

Moster Mina smilede.

„Har I hørt den om Gertrud Skeløje? Som gik til øjenlægen?“

Moster Mina rystede på hovedet.

„Hun prøvede åbenbart at dræbe sin mand med et blik, men dræbte en anden i stedet.“

Moster Mina grinede. Mor smilede ganske lidt. Måske virkede det.

„’Hvad er den bedste metode til at undgå at blive dårlig efter et hundebid?’ spurgte Fagey lægen. ’Man skal undgå at bide nogen,’ svarede lægen.“

Moster Mina fniste. Mor stønnede. „Den er altså så gammel, Anni.“

Jeg smilede. I hvert fald havde jeg fået mor til at sige noget, om så det bare var for at blive gal på mig. Men mormor så ikke ud som om hun havde hørt et ord af hvad jeg sagde.

Større end engle

Hun blev ved med at mumle for sig selv. Jeg kunne ikke høre hvad hun sagde, men jeg havde aldrig set hende være på den måde – som om hun med ét pludselig var *gammel*. Det var som om hun ikke engang forstod hvor vi var, eller hvad der skete. Jeg skulle nok være blevet hos hende og have prøvet på at berolige hende, men jeg blev så chokeret over at se hende på den måde, at jeg stak af.

Jeg besluttede at jeg ville gå gennem toget for at se efter om der skulle være nogen af mine venner med. En fra Gestapo stod foran i vognen i nærheden af os. Jeg gik bagud. Jeg så familier som vi kendte en del til, og jeg sagde 'hej' til dem. Til sidst fik jeg øje på min veninde Klara og hendes storebror Rudi. De var sammen med deres mor og far.

Klara og jeg havde været bedste veninder, indtil jeg begyndte at komme i kabareten. Klara er fra en meget velhavende og kultiveret familie, og hun har været overbeskyttet hele sit liv. Hun er genert og ville aldrig være ulydig mod sine forældre, så hun ville ikke med mig til forestillingerne. Når jeg sagde at jeg var hos hende, var jeg i virkeligheden i kabareten i Holzwegstrasse. Jeg brugte hende altid som alibi, for mor vidste ikke at jeg ikke mere var så meget sammen med hende. Kabareten havde sangere, dansere og komikere.

Det var bestemt ikke noget *seriøst* teater – de opførte ikke min yndlingsforfatter, Bertold Brecht, eller min anden ynd-

Større end engle

lings – Shakespeare, de opførte skrappe sager, politisk satire. Jeg ser ældre ud end min alder, for jeg er meget høj, næsten 175 cm, og jeg har ret pæne ben. Derfor lod de mig somme tider tage et kostume på og synge med sammen med korpi-gerne, hvis en af pigerne meldte sig syg. På en måde var jeg næsten dubleant. Og jeg kan godt synge. Vi havde et vælig godt skolekor, så jeg fik træning allerede tidligt. Jeg danser ikke helt så godt, fordi mor ikke ville lade mig gå til dans. Jeg kan også spille komedie.

„Hvordan har du det?“ spurgte jeg Klara. Jeg vaklede og faldt ned på en plads. Jeg var virkelig glad for at se hende, mere, tror jeg, end jeg ville indrømme over for mig selv. Pludselig følte jeg mig ikke helt så alene.

Jeg kunne godt se at Klara havde grædt. Hendes mor sad og græd endnu.

„Hvordan skulle vi dog have det?“ sagde fru Engel.

„Og din familie? Er de ved godt helbred?“ spurgte hr. Engel. Han var altid en rigtig gentleman. Han havde ejet et kæmpe stormagasin inde i byen, indtil det var blevet stjålet fra ham af nazisterne. Og han havde været formand for det jødiske samfund i Mannheim så længe jeg kunne huske.

„Ja tak.“

„Hej, Langben,“ mumlede Rudi. Rudi var to år ældre end mig, og jeg syntes at han var ulidelig. Helt modsat Klara.

Større end engle

Han kom altid ud i ubehageligheder af den ene eller den anden art.

„Hej, Klovn,“ mumlede jeg som svar. Han havde rød-blond hår og fregner og var omkring en meter og firs høj, men mager. Han lignede noget i retning af en klovn. „Hvor er din røde næse?“

„Hvad sagde du, min ven?“ spurgte fru Engel.

„Åh, ikke noget, jeg sagde bare til Rudi at jeg håbede at jeg ikke havde trådt ham over tærne.“

„Av!“

„Ups ... så klodset. Undskyld.“ Jeg smilede sukkersødt til Rudi.

„Åh, hvor kan I to dog ...“ sagde Klara og begyndte at græde igen.

„Hør her, Klara, jeg har en vits til dig.“

Hvad skal man ellers gøre for at få nogen til at holde op med at græde? Få dem til at le? Jeg hoppede i før nogen kunne stoppe mig. *„En ung pige går i Zoologisk Have for første gang. Og der ser hun noget som taget lige ud af Bibelen: Ulven og lammet græsser sammen. Løven æder strå som oksen. Der findes hverken ondskab eller ødelæggelse. Og ser du, der ligger en kalv i løvens hule. Hun kan ikke tro sine egne øjne.*

’Har løven og kalven været i det bur i lang tid?’ spørger hun dyrepassereren.

Større end engle

'Ja, er svaret, 'over et år.'

'Hvor mærkeligt.'

'Der kommer selvfølgelig en ny kalv hver morgen.'"

Jeg havde ventet mig latter, men ingen lo. I stedet for latter, sukkede hr. Engel.

„Det er nærmest som os og nazisterne.“

Klara græd endnu voldsommere.

„Bravo,“ sagde Rudi, „du fik sandelig muntret hende op.“
Jeg nåede lige at sparke ham over skinnebenet før jeg gik.

„Vi er lige derhenne, Klara,“ sagde jeg. „Kom og besøg mig, hvis du kan.“ Klara nikkede gennem tårer. Jeg sagde farvel til hendes forældre og gik tilbage til min familie.

Da jeg nærmede mig vores pladser, kunne jeg høre mormor tale højt. „Læg mig i seng. Klæd mig af. Tag mine sko af.“

Mor prøvede at tale hende til fornuft.

„Kære mor, nu er vi jo i toget. Det bliver en lang tur. Men så snart vi står af, skal du i seng.“

Mormor så ikke ud til at høre hende. Hun fortsatte, blev ved og blev ved.

„Få hende til at holde kæft. Hun går mig på nerverne,“ råbte Gestapovagten til min mor.

„Jamen, hvad kan jeg gøre ved det? Hun har jo mistet sin forstand på grund af alt dette her.“

Større end engle

„Gør noget,“ gøede han, „eller også smider jeg hende selv af toget. Jeg får hovedpine af hende.“

Mor greb mig i armen. „Han mener det. Du må finde en læge. Hun skal have noget beroligende. Hurtigt.“

Jeg vendte om igen, og mens jeg bevægede mig ned gennem vognen, spurgte jeg alle de andre om der var en læge i toget. Da jeg nåede Engels, fortalte jeg dem hvad der var sket. Det lykkedes faktisk Rudi at være hjælpsom.

„Der er en læge to vogne længere nede,“ sagde han. Han så mit spørgende blik. „Jeg sikrede mig at der var en i toget, hvis mor eller far fik brug for hjælp.“

Jeg gættede på at mine øjenbryn røg endnu højere op.

„Har jeg sagt noget fra en rolle?“ spurgte han. Han ved godt at jeg er teatertosset.

„Det vidunderlige ved velbeskrevne personer er at de altid er fulde af overraskelser,“ gav jeg igen.

„Touché,“ sagde han.

Jeg skyndte mig igennem vognene, indtil jeg fandt lægen. Det var en ret ung mand med tykt sort hår, og små runde briller som sad på en lang, lidt krum næse. Han så udmattet ud og stod bøjet over et lille barn der græd.

„Undskyld,“ sagde jeg.

Han kiggede op. „Ikke nu,“ snerrede han. „Jeg har travlt. Kan du ikke se det?“

Større end engle

Jo, det kunne jeg godt se, men mormor havde brug for ham, og jeg ville ikke gå min vej.

„Jeg venter,“ sagde jeg.

Lægen talte til den lille drengs mor. „Det er bare en forkølelse. Prøv at holde ham varm og giv ham så meget at drikke som De kan.“

„Men vi har kun en termoflaske med te,“ jamrede moderen, „hvad så, når den er drukket?“

Lægen rystede på hovedet. „Det ved jeg ikke,“ sagde han.

„Er du der endnu?“ spurgte han, da han rettede sig op.

„Det er min mormor,“ forklarede jeg. „Hun er, jeg ved ikke. Det er som om hun pludselig har mistet sin forstand. Er det muligt?“

„Hvor gammel er hun?“

„Syvogfirs.“

„Det er muligt i alle aldre, men de gamle har meget svært ved at acceptere at alt dette her er en realitet. Det minder så meget om et mareridt, at deres hjerne opfatter det som om det *er* et mareridt. Det er ikke virkeligheden for dem.“ Han fik fat i sin taske. „Lad os se på hende.“

Da vi kom tilbage, var Gestapovagten tydeligt meget mere ophidset.

„Luk munden på hende,“ skreg han.

Mormors stemme var endnu højere, som en slags hylene.

Større end engle

„Jeg vil i seng nu. Hjælp mig med at komme af tøjet.“ Hun begyndte at klæde sig af, så mor og moster Mina var nødt til at holde hendes hænder fast.

Lægen følte hende på panden, så ind i hendes øjne og lyttede til hendes bryst. Så lagde han sig på knæ ved siden af min mor og talte meget sagte. Jeg lagde mig også på knæ, så jeg kunne høre ham.

„Hvis vi ikke kan få hende til at være stille, kan de godt finde på at skyde hende. Eller endnu værre. De kan finde på at kaste hende ud af toget.“

Mor blev bleg.

„Her er et lille glas sovepiller. To vil berolige hende i et par timer. Hele glasset vil holde hende i ro meget længere.“

Min mor greb moster Minas hånd. Han kunne vel ikke mene at der var nok til at slå hende ihjel, kunne han? Jo, jeg kunne se på mors ansigt at det var lige nøjagtig det han mente. Jeg havde lyst til at kaste mig over nazisten og dræbe ham med mine bare næver. Hvorfor gjorde vi det ikke? Der var kun én af hans slags. Men han havde selvfølgelig et maskingevær. Han kunne skyde os alle sammen før en af os kunne nå ham.

„Tak, doktor,“ hviskede mor.

„Det gør mig ondt,“ sagde han.

Mor nikkede.

Større end engle

Vi havde to feltflasker med vand, og mor tog pillerne i sine hænder og så på moster Mina. Moster Mina nikkede.

„Nej,“ hviskede jeg.

„Vi har ikke noget valg,“ hviskede mor til mig.

„Hvis jeg kun giver hende to, vil hun vågne og begynde forfra igen. Kan du se dig selv i øjnene at hun bliver kastet ud af toget? Så hun skal ligge og dø i en eller anden grøft. Du hørte hvordan de slog professor Cohn til døde sidste uge på gaden, mens alle folk så på! Tror du ikke at Gestapovagten ville gøre det samme?“

Mine øjne fyldtes med tårer. Hvordan kunne det være kommet dertil?

Før mor kunne skifte mening, havde hun givet mormor alle pillerne.

Efter et par minutter sov mormor dybt. Jeg sad selvfølgelig hos hende. Og holdt hendes hånd. Og lyttede til hendes åndedrag. Mormor havde været min bedste og nærmeste ven lige så længe jeg kunne huske tilbage. Hun havde altid støttet min kærlighed til teatret, og til sang og kunst. Hun vidste hvor jeg i virkeligheden var om aftenen. Jeg skjulte aldrig noget for hende. Og hun drøftede Shakespeare med mig, og Molière og Tjekhov og Ibsen. Vi analyserede stykkerne og rollerne. Da jeg fik min første hovedrolle i skolen, øvede hun med mig. Det var den sidste rolle jeg spillede før

Større end engle

jeg blev smidt ud af skolen, fordi jeg var jøde. Og vi lo altid. Jeg fortalte hende vitser fra kabareten. Der var aldrig noget der chokerede hende. Hun havde et ordentligt latterbrøl. Hun skraldgrinede og slog sig på lårene når hun syntes at noget var sjovt. Hun havde selv arbejdet indtil hun blev 75, og hun klarede sig fint på den måde.

Jeg betragtede hendes skrøbelige lille skikkelse. Hun var faldet sammen i sædet. Jeg så på min mor; hendes ansigt var fortrukket i smerte, og på moster Mina; tårene løb stille ned ad hendes kinder; og på nazisten. Hvor kommer ondskab fra, tænkte jeg. Hvordan kunne den mand være nået til det punkt hvor han bare kunne tænke på at kaste hende ud af toget? Havde ondskab besat hele verden? Det virkede sådan. Og hvordan kunne det at dræbe nogen være en barmhjertighedsgerning? Var det nu også det?

Jeg må have døset. Pludselig vågnede jeg. Først troede jeg at jeg drømte. Så gik det op for mig at det var mormor der talte. „Hjælp mig tøjet af. Hjælp mig i seng.“ Hun var ikke død! Pillerne havde ikke virket. Jeg slyngede mine arme om hende og kyssede hende. Mor så sig febrilsk om efter Gestapovagten.

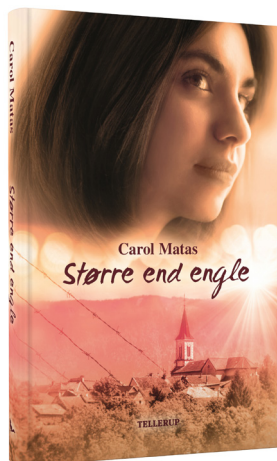
Men som ved et mirakel havde han skiftet plads og stod nu på vagt ved den anden ende af togvognen.

„Du kan snart komme i seng, mormor,“ sagde jeg. „Snart.“

Større end engle

Jeg vidste at hundrede tusinder af jøder allerede var flygtet til Frankrig for at undgå nazisterne. Og når ikke noget andet land ville tage imod dem, havde franskmændene gjort det. Selv USA havde afvist de fleste jøder. Men ikke Frankrig. Frankrig var et stort og generøst land. Sådan drømte jeg om et land badet i solskin, og om hvordan det franske folk ville redde os.

Men der er ingenting der er så ligetil, vel?

Køb bogen online på
www.tellerup.dk